повинні відзначатися сильно розвинутою кореневою системою, компактною формою куща та одночасним дозріванням бобів.

Важливими ознаками придатності сорту до механізованого збирання є особливості формування куща, висота прикріплення нижнього бобу та відстань від поверхні ґрунту до його кінчика, дружність достигання, стійкість до вилягання та розтріскування бобів. Нашими дослідженнями встановлено, що сорти придатні до механізованого збирання, повинні мати висоту прикріплення нижнього бобу не менше 15-20 см від поверхні ґрунту.

УДК 338.439(477)

КАРТОПЛЯ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИРОЩУВАННЯ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ

Антипова Л. К., докт. с.–г. наук, професор
Сибір Т.А., студентка факультету агротехнологій
Миколаївський національний аграрний університет
Шаповалов А. І., начальник відділу прогнозування,
фітосанітарної діагностики та аналізу ризиків
Головне управління Держпродспоживслужби у Миколаївській області

Картоплю відносять до найбільш універсальних продовольчих, технічних і кормових культур. Вона є улюбленою стравою більшої частини населення нашої країни, тому визначення стану картоплярства є важливим питанням сьогодення.

П. Завірюха та ін. [1], посилаючись на літературні джерела, повідомляють, що за даними експертів фонду ООН по народонаселенню [2], упродовж останнього тисячоліття населення світу зросло в 18 разів. Перше подвоєння чисельності людства пройшло за 600 років цього тисячолітнього періоду, друге – за 230 років, а для наступного знадобилося менше 38 років. Варто відзначити, що вже з початку 1975 року «кожний мільярдний приріст населення планети» відмічено через кожні 12 років. Наприклад, у 1975 р. підраховано було 4 млрд осіб, у 1987 – вже 5 млрд, станом на 12.10.1999 – 6 млрд, а 01.10.2011 – зафіксовано 7 млрд осіб. Згідно прогнозів, складених демографами і соціологами фонду ООН з питань народонаселення, у 2050 р. на Землі може проживати до 10 млрд осіб. За розрахунками фахівців, для забезпечення такої чисельності населення планети необхідно упродовж «найближчих 30 років збільшити виробництво продовольства на 60 % порівняно з нинішніми його обсягами» [3]. Сюди відносять і картоплю.

Вчені запевняють що і надалі, завдяки картоплі, матимемо змогу вирішувати проблеми харчування, бо саме цій рослині відведене четверте місце у світовому

просторі. Перші три місця серед основних продовольчих сільськогосподарських культур відведено кукурудзі, пшениці та рису. У зв'язку з цим, в умовах сьогодення збільшення валових зборів картоплі в Україні (без розширення її посівних площ) є актуальним завданням як вчених, так і практиків.

За даними Держстату України [4] за період з 1990 р. по 2020 р. зібрані площі під посівами в Україні займали, в середньому, 1450,2 тис. га. У 2020 р. цей показник відзначено на рівні 1325,2 тис. га, що на 7,5% менше, ніж у 1990 р. Ще більше зменшення площ відмічене за період з 2000 р. до 2020 р. (на 17,1%) (табл. 1).

Таблиця 1. - Виробництво картоплі в Україні та в окремих регіонах (господарства усіх категорій)

Регіон	1990 р.	2000 р.	2010 р.	2020 р.	Середнє	2020 до 1990 р.,%
Площа зібрана, тис. га						
Україна	1432,7	1631,0	1411,8	1325,2	1450,2	-7,5
Вінницька	105,4	121,8	101,7	109,6	109,6	4,0
Миколаївська	23,9	26,5	19,6	19,6	22,4	-18,0
Одеська	32,1	40,0	35,6	28,8	34,1	-10,3
Херсонська	18,0	22,8	24,1	22,2	21,8	23,3
Валовий збір, тис. т						
Україна	16732,4	19838,1	18704,8	20838,0	19028,3	24,5
Вінницька	1072,1	1418,1	1580,2	1907,8	1494,6	77,9
Миколаївська	239,3	72,5	171,0	207,0	172,5	-13,5
Одеська	248,5	316,4	541,0	361,5	366,9	45,5
Херсонська	210,2	295,2	249,6	279,7	258,7	33,1
Урожайність, ц/га						
Україна	116,8	121,6	132,5	157,2	132,0	34,6
Вінницька	101,7	116,5	155,3	174,1	136,9	71,2
Миколаївська	100,2	27,3	87,1	105,6	80,1	5,4
Одеська	77,5	79,2	151,8	125,3	108,5	61,7
Херсонська	116,8	129,4	103,5	126,0	118,9	7,9

Водночас, варто підкреслити, що зменшення площ істотно не позначилося на обсягах вирощеної продукції, тобто на валовому зборі. За досліджуваний період (з 1990 р. до 2020 р.) рівень виробництва картоплі в Україні зріс на 24,5%. Особливо вагомі позитивні зміни характерні для господарств Лісостепу і Полісся. Так, на прикладі Вінницької області, підвищення валового збору склало 77,9%. Меншим цей показник відзначено на Півдні України (Одеська обл. – на 45,5%, Херсонська обл. –

на 33% більше). Від'ємним зазначений показник був у Миколаївській області (-13,5%).

Важливо підкреслити, що збільшення валових зборів обумовлене збільшенням урожайності картоплі на теренах України. Насамперед, варто відмітити створення високопродуктивних сортів українськими вченими.

Так, селекціонерами Інституту картоплярства НААН України, який функціонує більше 50 років, створено більше 100 сортів картоплі різних груп стиглості і господарського призначення. Щорічно до Держреєстру додається від 1 до 4 нових сортів. Вчені цієї науково-дослідної установи приділяють належну увагу створенню сортів стійких до хвороб, зокрема й вірусних. Ця група хвороб, у зв'язку з підняттям температури, спричиняє виродження картоплі [5].

Потенціал створених сортів досить великий. Досягти великої віддачі від картопляного поля можна завдяки налагодженому, згідно вимог культури, поливу. Важливим заходом у виробництві бульб картоплі є захист від шкідливих об'єктів агрофітоценозу: шкідників, хвороб, бур'янів.

У Львівському НАУ завершено роботу над виведенням нового сорту картоплі Зваба (столового та універсального призначення). Бульби є придатними для переробки, вироблення напівфабрикатів. Вони володіють стійкістю до таких хвороб як фітофтороз, рак, вірусні хвороби, картопляна нематода. Потенційна врожайність коливається в межах від 37 до 52 т/га, вміст крохмалю в бульбах становить 14–17%, смакові якості бульб добрі (4,1–4,3 бала) [1].

Інші гібриди картоплі, оригінатором яких є Львівський НАУ, характеризуються імунністю до найбільш поширених хвороб, що дає змогу зменшити застосування хімічних засобів захисту рослин, та, як наслідок, отримати екологічно безпечну продукцію.

Аналіз забезпеченості півдня України насіннєвим матеріалом зроблено вченими Інституту зрошуваного землеробства НААН України. Потреба в насінні картоплі для цього регіону складає біля 480 тис. тон. Насінницькі господарства вирощують його в межах від 21 до 23 тис. т, з других регіонів та із-за кордону надходить 200-250 тис. т. Отже, орієнтовний дефіцит насіння картоплі на півдні України складає від 200 до 300 тис. т. Метою інноваційної пропозиції інституту є «створення високоякісного оригінального та елітного насіння картоплі на основі оздоровленого від вірусів вихідного матеріалу з використанням методів апікальної меристеми та двоврожайної культури при подальшому його польовому репродукуванні» для підвищення економічної ефективності галузі картоплярства [6].

Відомо, що формування високих врожаїв залежить насамперед ще й від погодно-кліматичних умов. Потепління клімату спонукає до розробки нових елементів технології вирощування картоплі, або її удосконалення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Завірюха П., Неживий З., Костюк Б., Вихованець В. Результати селекції картоплі на комплекс цінних господарських і біологічних ознак. http://visnuk.kl.com.ua/joom/images/archive/agro/22-1_2018/Agro-22-1-2018-19.pdf
2. URL: https://www.unfpa.org .
3. URL: http://www.un.org
4. Площі, валові збори та урожайність сільськогосподарських культур за їх видами та по регіонах у 2020 році (остаточні дані). https://www.ukrstat.gov.ua/
5. Гордієнко В. Нові сорти картоплі української селекції отримали нові пріоритети. https://www.seeds.org.ua/novi-sorti-kartopli-ukra%D1%97nsko%D1%97-selekci%D1%97-otrimali-novi-prioriteti/
6. https://www.tpp.ks.ua/innovacii/innovprop/928-kartoplyanij-nasinnitskij.html

УДК 674.031.925.26

МОРФОЛОГІЧНІ ТА БІОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ І РЕПРОДУКЦІЯ ХУРМИ ГІБРИДНОЇ

Козлова О.П., канд. с.-г. наук, доцент
Херсонський державний аграрно-економічний університет
Домарацький Є.О. докт. с.–г. наук, професор
Миколаївський національний аграрний університет

Diospyros – листопадне дерево до 5-7 м заввишки з пірамідальною кроною. Стовбур та старі пагони рослини сірого кольору, кора з тріщинами, які утворюють густу сітку. Кора молодих пагонів світло-сіра, більш-менш гладенька. Однорічні пагони світло-зелені вкриті цятками, гладенькі. За один вегетаційний період хурма утворює пагони другого порядку, внаслідок цього швидко формується крона рослини. Листки прості, черешкові, цілісні, різної форми – видовжені, еліптичні, загострені біля верхівки, опушені. Верхня частина листка темно-зелена, нижня – світло-зелена.

Бруньки хурми гібридної конусовидної форми з двома зовнішніми, щільними, шкірястими, злегка опушеними темнокоричневими лусочками. Внутрішні лусочки мають таке густе опушення, що при поздовжньому розрізі деталі бруньки можна роздивитись лише при збільшенні під лупою чи мікроскопом (табл. 1).